

Marcin Kościelniak
„MŁODZI NIEZDOLNI”

I INNE TEKSTY O TWÓRCACH
WSPÓŁCZESNEGO TEATRU

„MŁODZI NIEZDOLNI”

I INNE TEKSTY O TWÓRCACH
WSPÓŁCZESNEGO TEATRU

Komitet redakcyjny

KATARZYNA FAZAN (*przewodnicząca*),
MARCIN KOŚCIELNIAK, AGNIESZKA MARSZAŁEK, GRZEGORZ NIZIOŁEK

Seria Teatr | Konstelacje

została powołana

przez Katedrę Teatru i Dramatu

Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W różnych formach (od monografii do prac zbiorowych)
przedstawia ona tematykę teatru w oryginalnych konstelacjach
tematycznych i artystycznych, historycznych i współczesnych.
Konfigurację zagadnień związanych ze sztuką teatru i dramatu tworzą
zarówno krytyczne wydania i opracowania materiałów źródłowych,
jak i publikacje rejestrujące aktualne zjawiska.

Marcin Kościelniak

„MŁODZI NIEZDOLNI”

I INNE TEKSTY O TWÓRCACH
WSPÓŁCZESNEGO TEATRU

W Y D A W N I C T W O U N I W E R S Y T E T U J A G I E L L O Ń S K I E G O

Publikacja objęta jest prawem autorskim. Wszelkie prawa zastrzeżone. Kopiowanie i rozpowszechnianie zabronione.

Publikacja przeznaczona jedynie dla klientów indywidualnych. Zakaz rozpowszechniania i udostępniania w serwisach bibliotecznych

RECENZENT

dr hab. Joanna Walaszek, prof. UJ

PROJEKT SERII

Piotr Lichwierowicz, firmaplus.eu

PROJEKT OKŁADKI

Agnieszka Kucharz-Gulis

Na okładce:

Justyna Wasilewska w *Balladynie* w reż. Krzysztofa Garbaczewskiego
Teatr Polski w Poznaniu, premiera: 25 stycznia 2013

Fot. Magdalena Hueckel

Praca finansowana ze środków na działalność statutową Wydziału Polonistyki UJ, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich

© Copyright by Marcin Kościelniak & Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Wydanie I, Kraków 2014
All rights reserved

Niniejszy utwór ani żaden jego fragment nie może być reprodukowany, przetwarzany i rozpowszechniany w jakikolwiek sposób za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych oraz nie może być przechowywany w żadnym systemie informatycznym bez uprzedniej pisemnej zgody Wydawcy

ISBN 978-83-233-3791-1

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
JAGIELLOŃSKIEGO
www.wuj.pl

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-663-23-80, tel./fax 12-663-23-83
Dystrybucja: tel. 12-631-01-97, tel./fax 12-631-01-98
tel. kom. 506-006-674, e-mail: sprzedaz@wuj.pl
Konto: PEKAO SA, nr 80 1240 4722 1111 0000 4856 3325

Spis treści

Wstęp	9
-------------	---

I

MICHAŁ BORCZUCH

Bohaterowie z przeszłością, bohaterowie bez przeszłości	13
Piękne formy okrucieństwa	26
Raczej grey niż wild	33
Martwa natura z człowiekiem	36
Witkacy prywatnie	39
Sieroty Freuda	42
Źle urodzeni	45

MICHAŁ ZADARA

<i>Fedra</i> doświadczalna	49
Najsłabsze ogniwo	52
Zamiast arcydzieł	55
„Czekamy, czekamy”	65
Mała i wielka narracja	68
Niewinny czarodziej	71
(Nie)przyjemność teatru	75

MONIKA STRZĘPKA I PAWEŁ DEMIRSKI

Najbardziej bezczelny duet w polskim teatrze	77
Wszyscy jesteśmy pedałami	82
Czego nie robimy?	86
Źenada, śmieszność i inne żywioły	89
Rewolucja i depresja	92
Źenujące performanse przegranych	95
Bitwa o terażniejszość	102

KRZYSZTOF GARBACZEWSKI I MARCIN CECKO

Spektakl przerywany	105
Performatywne <i>Biesy</i>	108
Nie-ludzkie	111
Kim jesteś?	114
Genetyka i polityka	119
Polska rasa	122
Dzicy	125
Spektakl odwołany	131

WIKTOR RUBIN I JOLANTA JANICZAK

Widz zgwałcony i widz wyemancypowany	135
Podmiot ucieleśniony	138
Płaszcz szyty na miarę	144

Młodzi niezdolni. Poszerzenie pola kompromitacji	147
--	-----

II**KRZYSZTOF WARLIKOWSKI**

Wszyscy jesteśmy Chrystusami	163
Quasi-opera o zabijaniu	172
Artysta czuje	176
Mała apokalipsa	179
Teatr dziwek, kurew i alfonsów?	183

KRYSTIAN LUPA

Czy to komedia? Czy to tragedia?	187
Teatr śmierci Krystiana Lupy	192
Obszary negocjacji	198
Śmieszna wspólnota	211
Granice człowieka	214

MAJA KLECZEWSKA

Strzępy	217
Brak powietrza	220
Nieudana rewolucja	223
Teatrzyk okrucieństwa	226

JAN KLATA

Bardziej krasnal niż kat	229
Teledysk mundi	233
<i>Trylogia</i> w narodowym przytułku	236
Groza paraboli	239
Klata: reaktywacja	242
Pocziwy terrorysta	246
Klata i cham	249
Tęsknię za Janem Klatą	252
Spis spektakli omawianych w książce	255
Indeks nazwisk	259
Nota bibliograficzna	265

Wstęp

Książka jest zbiorem tekstów poświęconych twórcom najnowszych teatru polskiego, które publikowałem przede wszystkim na łamach „Tygodnika Powszechnego” i „Didaskaliów” w latach 2006–2014. Są to w większości pisane na gorąco recenzje; obok nich w tomie znajdują się także analizy przekrojowe i problemowe. Teksty zostały wybrane i skomponowane w taki sposób, by utworzyć spójne portrety twórców – jest więc książka rodzajem przewodnika po twórczości najciekawszych, moim zdaniem, artystów współczesnego teatru.

Książka jest równocześnie próbą uporządkowania złożonego krajobrazu współczesnego teatru i krytycznego przeglądu najnowszych zjawisk. Została podzielona na dwie części. Pierwszą zamyka tekst *Młodzi niezdolni. Poszerzenie pola kompromitacji*, który stanowi zbiorowy portret ośmiorga twórców (w tym trzech duetów): Michała Borczucha, Michała Zadary, Moniki Strzępki i Pawła Demirskiego, Krzysztofa Garbaczewskiego i Marcina Cecko, Wiktora Rubina i Jolanty Janiczak. Hasło „młodzi niezdolni” jest przewrotne: kryją się w nim nazwiska najzdolniejszych i najciekawszych twórców najnowszych teatru. Jest jednocześnie nośne i trafne. Wskazuje na nową retorykę teatru zaangażowanego „młodych niezdolnych” (do transgresji), który nie w demiurgicznym geście, ale na obszarze sztuki manifestującej swoją słabość i ograniczenia szuka wiarygodności oraz sposobu porozumienia z odbiorcą. Wreszcie: hasło „młodzi niezdolni” wpisuje się w utrwaloną w polskim teatrze tradycję pokoleniowego grupowania reżyserów, wskazując na istotne przemieszczenie: stawiam tezę, że tak jak dla „młodszych zdolniejszych” (określenie zaproponowane przed dekadą przez Piotra Gruszczyńskiego) punktem odniesienia był Krystian Lupa, tak dla młodszego pokolenia twórców – tytułowych „młodych niezdolnych” – jest nim Krzysztof Warlikowski.

Tekst *Młodzi niezdolni. Poszerzenie pola kompromitacji* powstał z potrzeby porządkowania i nazwania. Sądzę, że przynajmniej część z postawionych tam tez da się utrzymać i znajduje poparcie w tekstach poświęconych poszczególnym twórcom. Nie zmienia to jednak faktu, że granica, jaką tutaj wytyczam, jest w wielu miejscach niewyraźna, zatarta i umowna – i niech

taka pozostanie. Dzieliąc tom na dwie części, nie chcę sugerować hierarchii w obrębie życia teatralnego. Podział ten ma za zadanie zdradzić moją pozycję jako krytyka teatralnego, który należy do pokolenia artystów umownie połączonych w grupę „młodych niezdolnych”, ma pełny obraz ich twórczości i czuje się krytykiem ich teatrów.

W drugiej części tomu znajdują się teksty poświęcone twórczości Krzysztofa Warlikowskiego, Krystiana Lupy, Mai Kleczewskiej oraz Jana Klaty. Tych reżyserów nie mogło w książce zabraknąć. Należą oni do najważniejszych artystów polskiego teatru, ich twórczość współtworzy krajobraz polskiej sceny minionej dekady, jest źródłem inspiracji dla młodszych reżyserów i stałym punktem odniesienia dla mojej pracy recenzenckiej.

Książka stanowi zatem zbiór materiałów pomocnych w rozpoznaniu złożonego krajobrazu najnowszego teatru. Zarazem jest manifestem określonego sposobu uprawiania krytyki teatralnej i patrzenia na najważniejsze zjawiska współczesnego teatru. Zebrane w tomie teksty są rezultatem skrzyżowania obserwacji teatralnej rzeczywistości z moimi prywatnymi punktami widzenia, upodobaniami i oczekiwaniami. Trzeba więc, kończąc, podkreślić, że jeśli ta książka może posłużyć jako przewodnik – będzie to przewodnik subiektywny, który, zbierając i porządkując, chce nade wszystko prowokować do dyskusji.

Marcin Kościelniak

I

Bohaterowie z przeszłości, bohaterowie bez przeszłości

1.

„Nuda, chaos i tania prowokacja, czyli wzorcowo nieudany spektakl” (Iga Nyc). „W teatrze zawodowym [...] aż tak idiotyczne przedstawienia nieczęsto się zdarzają” (Temida Stankiewicz-Podhorecka). „Michał Borczuch nie jest reżyserem, tak jak nie jest dramaturgiem ktoś, kto nagryzmolił dwie, trzy sztuki, ani aktorem ktoś, kto prosto z ulicy trafił do telenoweli. [...] Michał Borczuch jest na razie studentem Wydziału Reżyserii krakowskiej PWST i jako student powinien sobie dłużyć przy etiudach albo pokazywać kolegom swoje pierwsze próby zrealizowane w kole naukowym” (Iza Natasza Czapska). I jeszcze tytuły recenzji: *Dla idiotów*, *Jedna wielka maź*, *Młody wykończony*, *Ośmieszyć literaturę*, *zrobić z aktorów durniów*¹.

Zrealizowane w warszawskim Teatrze Dramatycznym przedstawienie *Leonce i Lena* Michała Borczucha stało się przedmiotem już nie krytyki, ale zbiorowego linczu ze strony recenzentów. Agresję wzbudził sam spektakl, a jeszcze bardziej osoba reżysera; bezpardonowej reprimendy udzielono *ex cathedra*, tonem na przemian lekceważącym, karcącym i poniżającym, bez ogródek wskazując młodemu twórcy jego miejsce. Taka zbiorowa agresja jest zjawiskiem zastanawiającym i często świadczy o czymś więcej niż tylko o gustach i klasie krytyki. Spektakl został zdjęty z afisza – zatem już pośmiertnie chcę do niego powrócić i ustawić w odpowiedniej perspektywie.

---

¹ I. Nyc, *Dla idiotów*, „Wprost” 14/2007; T. Stankiewicz-Podhorecka, *Jedna wielka maź*, „Nasz Dziennik” 85/2007; I.N. Czapska, *Młody wykończony*, „Życie Warszawy” 67/2007; J. Wakar, *Ośmieszyć literaturę*, *zrobić z aktorów durniów*, „Dziennik” 64/2007.

2.

Gdyby chcieć jednym zdaniem podsumować spektakl Michała Borczucha, należałoby zacząć od tego, iż jest to przedstawienie o nudzie. Ten wątek dramatu George'a Büchnera, wątek Leonce'a – człowieka bez zatrudnienia – został przez reżysera wydobyty na pierwszy plan. Ramą spektaklu jest sytuacja, w której bohaterowie poddawani są tresurze mechanicznych gestów w ramach treningu przywołującego na myśl spotkanie integracyjne (w korporacji, w jaką u Borczucha zmienił się Büchnerowski dwór). Leonce Krzysztofa Zarzeckiego próbuje znaleźć swoje miejsce poza tak wyznaczonym modelem. Pragnie nadać swojemu życiu kontury, sens i kierunek, jednak wszystkie próby rozbijają się o wewnętrzną apatię napędzaną przekonaniem, że repertuar scenariuszy społecznej samorealizacji jest ograniczony, on zaś sam do niczego nie pasuje, nic nie jest rzeczywiście jego. W konsekwencji życiowe decyzje i wybory Leonce'a okazują się co najwyżej połowiczne, doprowadzone do momentu, w którym ulegają zawieszeniu, rozmyciu, gdzie trudno już zdecydować, o co tak naprawdę toczyła się gra.

W jednej z ostatnich sekwencji spektaklu Leonce i Lena (Agnieszka Roszkowska) inscenizują swoją śmierć. Przebicie nożem, uduszenie, strzał z pistoletu, powieszenie – kolejne próby balansują na granicy sztubackiej zabawy (bohaterowie posiłkują się cytatami z sekwencji filmowych) i desperackiej, utrzymanej w tonie absolutnej powagi, decyzji. W końcu „powieszony” Leonce stwierdza, że samobójstwo stało się dzisiaj irytująco modne, po czym aktorzy schodzą ze sceny. Bohaterami przedstawienia kieruje chyba szczere pragnienie autentyczności, pragnienie, by być naprawdę i na serio – tymczasem każdy gest i każda decyzja w punkcie wyjścia noszą skazę. Cokolwiek by zrobili, zaraz okazuje się kopia, teatralną pozą (i odwrotnie: nic nie może tutaj zaistnieć, póki nie zostanie zagrane, zainscenizowane). Każdy gest wydaje się sztuczny, zakłamany; powielony – a zatem zwyczajnie trywialny. W sumie pułapka, w jaką zostali schwytni bohaterowie, jest pułapką nawarstwiających się klisz, nadużyć i ograniczeń – społecznych, ale także artystycznych.

Ten mechanizm dobrze widać na przykładzie innej sekwencji. Leonce, patrząc w ustawiony tyłem do widowni telewizor, ogląda film porno. Po chwili wkłada rękę do spodni i zaczyna się onanizować – tyleż zawzięcie, ile bez większego przekonania. Właśnie ta scena przejdzie do historii polskiego teatru z tego względu, że była wielokrotnie i z upodobaniem opisywana w recenzjach. Przy tym jej prowokacyjny potencjał tkwił chyba nie tyle po stronie tego, co obsceniczne, ile przeciwnie – po stronie tego, co trzeba nazwać lekko ironiczną, pozbawioną oczekiwaną ostrości i należytego namaszczenia transpozycją teatralnej kliszy. Scena ma wyraźny brutalistyczny rodowód, wydaje się mocna – do momentu, kiedy widzimy Leonce'a, który

Indeks nazwisk

A

Abramović Marina 184
Adamski Marek 110
Agamben Giorgio 185
Ajschylos 172, 175, 228
Althamer Paweł 91
Anderson Laurie 235
Androsz Dorota 135, 136
Artaud Antoine 153
Augustynowicz Anna 155

B

Bal Ewa 137
Banach Łukasz 197
Banu Georg 155
Barańczak Stanisław 219
Bardouil Claude 178, 182, 184, 185
Barthes Roland 51, 75
Baudrillard Jean 192
Bauer Ida 42
Beckett Samuel 190
Bergman Ingmar 207, 210
Bernhard Thomas 19, 187–191
Bernstein Carl 89
Białoszewski Miron 70
Bielawka Klara 87, 97
Bielska Iwona 196, 201
Bieńkowska Ewa 22
Biernat Dominika 112, 157
Bogacka Agata 24
Bomert Paweł 178
Borczech Michał 9, 13–19, 21–47, 55, 115, 151–159
Borkowska Katarzyna 32, 38, 44, 47, 222, 225, 228
Borkowski Grzegorz 24
Boroń Sylwia 72
Boy-Żeleński Tadeusz 51
Branicka Monika 24

Braunek Małgorzata 207, 208, 210
Broch Hermann 19
Bruner Jerome 96
Brzezińska Ana 46
Brzostowska-Tereszkiewicz Tamara 96
Brzyski Bogdan 217
Buber Martin 62
Budzyński Michał 76
Buras Jacek Stanisław 191
Burzyńska Anna R. 19, 154, 199
Büchner Georg 14–16, 25, 39
Bzymek Zbyszek 191

C

Cameron John 183
Canning Kathleen 141
Cecko Marcin 9, 105, 111, 113, 118, 119, 121, 124–128, 130, 133, 142, 146, 150
Celińska Stanisława 169, 179
Chapko Paulina 115, 158
Chapman Tracy 231
Chojnacka Dagmara 235
Chojnacki Maciej 100
Chotkowski Łukasz 228
Chryc Daniel 79, 97
Chrzastowski Juliusz 30, 145, 236, 239, 247
Chyra Andrzej 149, 167, 174, 184
Cichoński Mariusz 137
Cichy Wiesław 231
Cielecka Magdalena 168, 173, 184
Cobain Kurt 34, 92, 93
Coetzee John Maxwell 151, 172, 175, 178–181, 185
Conrad Joseph 247, 248
Curtis Jackie 196
Cwen Aleksandra 117, 120
Czapska Iza Natasza 13
Czarnik Marcin 43, 102, 230, 253
Czernecki Michał 221

D

Dałkowska Ewa 173, 178, 181
Darling Candy 196
David Jacques-Louis 229
Dawicki Oskar 24
Dąbrowski Piotr B. 120, 126
Dean James 33
Degler Janusz 206
Deleuze Gilles 111
Demarczyk Ewa 57
Demirski Paweł 9, 53, 54, 67, 70, 77–104,
127, 142, 146–150, 153, 154
Deskur Edward 25
Didi-Huberman Georges 201, 202
Domańska Ewa 95, 98, 100, 129, 141
Dostojewski Fiodor 108, 110, 168
Dracz Krzysztof 86, 97, 99
Drewniak Łukasz 63, 148
Drozda Joanna 29, 32
Drutten John van 183
Duda Joanna 121, 130
Duniec Krystyna 157
Duszyński Jan 107, 110, 113
Duvignaud Jean 203, 205
Dürrenmatt Fredrich 62
Dyla Włodzimierz 79
Dymecki Dobromir 97
Dziewulska Małgorzata 150, 151, 153, 155,
156

E

Emerson Eric 196
Englert Jan 221
Enquist Per Olav 220, 222
Eurypides 172, 175, 180, 220, 222
Export Valie (właśc. Waltraud Lehner) 142

F

Falkiewicz Adam 222
Fariñas Guillermo 77
Fazan Katarzyna 160
Feldman Andrea 196
Feldmanowa Maria 35
Ferency Adam 180
Fosse Bob 183
Foucault Michel 18, 111, 140, 141
Frank Hans 122, 123, 127, 128
Frasyniuk Władysław 65
Frąckowiak Bartosz 138
Fredro Aleksander 16, 39
Freud Sigmund 42–44, 117, 151
Fudalej Beata 224

G

Gancarczyk Roman 27, 123, 144, 217, 240
Gańczarczyk Iga 197, 216
Garbaczewski Krzysztof 9, 24, 105, 107–133,
142, 146, 150, 157–159
Garniec Ewa 63, 64
Gassen Svenja 121, 124, 130, 133
Giel Jakub 147
Glinczanka Agnieszka 248
Globisz Krzysztof 237, 239, 247
Głowacki Piotr 217
Głowiński Michał 70
Goethe Johann Wolfgang 16, 36, 38, 39, 187,
190
Gombrowicz Witold 24, 55, 61, 62, 64, 114,
116–118, 126, 131–133, 212
Gorczyca Michał 25
Gordon Kim 93
Graczyk Adam 207
Graf Herbert 42
Graf Ole Georg 251
Grażek Jerzy 240
Grochulska Aśka 42, 44
Gronowski Jerzy 79
Grotowski Jerzy 153, 156, 206
Gruszczyński Piotr 9, 147, 150, 153, 155,
175, 178, 182, 185
Grüber Klaus Michael 21
Grzegorzewska Barbara 47
Grzegorzewski Jerzy 243
Guéguin Denis 178

H

Hajewska-Krzysztofik Małgorzata 180, 184,
195, 201, 217
Harzem Thomas 63
Herko Frederick Harles (pseud. „Freddie”)
196
Hudziak Andrzej 188

J

Jakimiak Agnieszka 124, 130
Janiczak Jolanta 9, 135–143, 145, 146, 153,
157
Janion Maria 66
Janowska Katarzyna 176
Januszaniec Michał 248
Jarząbek Dorota 160
Jarzyna Grzegorz 34, 118, 155
Jaworski Roman 239–241
Jelinek Elfriede 218

Jett Renate 149, 154, 172, 175
 Jopek Joanna 139
 Jung Carl Gustav 21, 105, 215

K

Kaczmarek Mirek 137, 143, 146, 232, 235,
 238, 254
 Kaczyński Jarosław 80
 Kafka Franz 176–178
 Kajzar Helmut 156
 Kalarus Wojciech 181
 Kaleta Zbigniew 237
 Kane Sarah 18
 Kania Ireneusz 197
 Karczmarzka Anna Maria 25, 32, 35, 41, 107,
 118, 120
 Kaszkowiak Iwona 147
 Keff Bożena 242–245
 Kierkegaard Søren 190
 Kiljan Mariusz 73
 Klata Jan 10, 16, 17, 55, 69, 78, 117, 152,
 229–254
 Kleczewska Maja 10, 16, 17, 55, 152, 155,
 157, 217–228
 Kleszcz Maja 74
 Klak Andrzej 46, 157
 Kochanowski Jan 52, 58, 64
 Kolankiewicz Leszek 203
 Koltès Bernard-Maria 45–47, 176, 178, 235
 Komorowska Maja 187, 190, 209, 210
 Konarowski Mirosław 226
 Korchowiec Michał 81, 85, 88, 91, 94, 101,
 104
 Korczak Janusz 173
 Kornacka Julia 54, 63, 64, 67, 70, 74, 76, 118
 Korzeniak Sandra 157, 200–205, 210, 212
 Kosiewski Piotr 19
 Kosowski Rafał 79, 115, 158
 Kowalczyk Janusz R. 18
 Kowalski Władysław 187, 190
 Kozak Andrzej 236
 Kozakiewicz Marek 118, 124, 130
 Kozyra Katarzyna 19
 Krall Hanna 172, 175
 Królak Sławomir 192
 Kruszelnicki Paweł 30
 Krzak Wojciech 74
 Krzanowska Katarzyna 145
 Kubiak Ho-Chi Mai 202
 Kubin Alfred 214, 216
 Kuczyńska Anna 113

Kulig Joanna 217
 Kushner Tony 165, 167, 168, 171
 Kuta Magdalena 216
 Kyzioł Aneta 84
 Kwietniewska Agnieszka 46, 79, 90

L

LaChapelle David 173, 174
 Lachmann Piotr 25
 Lem Stanisław 119
 Lemańska Katarzyna 127, 150
 Liber Marcin 138
 Libera Zbigniew 119
 Lis Aleksandra 29
 Lis Bogdan 65
 Lisowski Kacper 175
 Listopad Rafał 175
 Littell Jonathan 172, 175, 185
 Liszka Sebastian 80
 Loga-Skarczewski Wiktor 247
 Love Courtney (właśc. Courtney Michelle
 Harrison) 93
 Lupa Krystian 9, 10, 19–22, 43, 55, 76, 132,
 148, 157, 187–201, 203–216

Ł

Łągowska Justyna 232, 235, 238, 241, 245,
 248, 251
 Łanowski Jerzy 222
 Łebkowska Anna 139
 Łoziński Paweł 171, 175

M

Maćkowiak Rafał 168
 Maj Dariusz 115
 Maj Maria 40, 216
 Majewski Sebastian 232, 238, 241, 248, 252–
 254
 Majnicz Michał 102, 144, 249
 Malanowicz Zygmunt 166
 Malinowski Bronisław 111, 113, 125, 129
 Marcell Julia 133
 Masłowska Dorota 213
 Mariański Daniel 213
 Maślanka Piotr 175
 Matuszak Rafał 94, 101
 Mattausch Lea 64
 Mazur Adam 24
 Mazurek Marta 141
 Mejza Mieczysław 197, 216
 Michalczewski Tomasz 216

- Michałkiewicz Katarzyna 63
 Michalek Wolfgang 250
 Michnik Adam 65
 Mickiewicz Adam 66, 71–74, 144, 145
 Mieszkowski Krzysztof 73
 Mikołajczyk Mikołaj 25, 32, 118, 225
 Mirandola Franciszek 38
 Misiorowska Grażyna 118
 Mleczo Robert 121, 124, 125, 130, 133, 191
 Molnár Ferenc 55
 Monroe Marilyn 34, 199, 200, 202–205, 209,
 210, 212
 Mouawad Wajdi 179
 Możdżer Leszek 61, 64
 Mrex Sigismund 124, 130
 Musiał Magdalena 51, 64,
 Musil Robert 19–22
 Muskała Monika 32
 Müller Heiner 223, 235, 249, 250
 Mykietyń Paweł 155, 171, 175, 178, 182, 185
- N
- Nalazek Bartosz 133, 213, 228
 Nico (właśc. Christa Paffgen) 196
 Niebudek Henryk 17
 Nietzsche Friedrich 190
 Niziołek Grzegorz 20, 147, 149, 151–153,
 155, 156, 158–160
 Nyc Iga 13
 Nycz Ryszard 139
 Nyczek Tadeusz 20
- O
- Ojrzyńska Marta 27, 36, 123, 128
 Olsten Agnieszka 155
 Olszowy Dominika 127
 Opaliński Michał 82
 Orłowski Szczepan 124, 130, 185
 Osiński Zbigniew 206
 Ostaszewska Maja 157, 165, 180, 184,
 Ostaszewski Jakub 219
- P
- Pacewicz Piotr 198
 Pankiejew Siergiej 42
 Pankowski Marian 78, 141
 Paprocki Paweł 76
 Parks Suzan-Lori 233–235
 Pasolini Pier Paolo 135–137
 Partyga Ewa 140
 Pawella Damian 25, 32
- Pawlak Sebastian 27, 40, 219, 227
 Pempuś Marcin 46, 93, 157, 249
 Peszek Jan 66
 Piasek Filip 216
 Pigoński Daniel 32, 35, 38, 41, 44, 47
 Pinter Harold 78
 Piotrowski Piotr 20
 Podgórzec Zbigniew 110
 Polak Kamil 182, 185
 Polak Piotr 33, 195
 Polony Anna 118
 Pomykała Dorota 102
 Poniatowski Stanisław August 142
 Poniedziałek Jacek 112, 149, 157, 165, 171,
 175, 176, 180, 185
 Poprzęcka Maria 160
 Porczyk Bartosz 72, 230
 Preis Kinga 231
 Prusak Maćko 232, 235, 238, 241, 245, 248,
 251, 254
 Przastek Daniel 70, 74
 Przybyszewska Stanisława 229, 230, 232
 Przyłuski Jan 210
 Puś Wojciech 107, 110, 118
- R
- Racine Jean 50–55, 57, 58, 62
 Radwan-Gancarczyk Anna 123, 125, 127, 247
 Rasiakówna Helena 46
 Rodak Magda 203
 Rodek Wojciech 228
 Romanowski Jacek 240
 Ross Felice 171, 175, 178, 182, 185
 Roszkowska Agnieszka 14, 151
 Różewicz Tadeusz 55, 60, 63
 Rubin Wiktor 9, 115, 135–144, 146, 153,
 157
 Ruciński Zbigniew 217
 Rudzki Piotr 251
 Rumas Robert 63, 67, 70, 74, 76
- S
- Sade Donatien-Alphonse-François de 223
 Sąsiadek Anna 228
 Scarry Elaine 141
 Schiller Friedrich 76
 Schmidt Łukasz 117
 Schopenhauer Artur 187
 Schubert Franz 38
 Sedgwick Edie (właśc. Edith Minturn Sedg-
 wick) 196

- Segda Dorota 30
 Seneka 220, 222
 Sienicki Artur 67, 74, 76
 Sienkiewicz Henryk 236, 238
 Sieradzki Jacek 20, 148
 Skiba Piotr 191, 192, 195–197, 201, 204,
 210, 213, 216
 Skiba-Lickel Aldona 47
 Skibińska Ewa 43
 Skowrońska Agata 82
 Słomczyński Maciej 228
 Słowacki Juliusz 16, 56, 63, 119
 Smagała Paweł 112, 115, 116, 125, 157
 Sobiszewski Jacqueline 35, 41
 Sobolewski Andrzej 113
 Soliman Patrycja 221
 Stankiewicz Paweł 175, 178
 Stankiewicz-Podhorecka Temida 13
 Stellarc (właśc. Stelios Arcadiou) 119
 Stenka Danuta 168, 221, 224, 226
 Stępiak Mateusz 245, 251
 Stippa Przemysław 76
 Stojowska Magdalena 197
 Strączek Katarzyna 93, 230
 Strindberg August 252–254
 Strycharski Dominik 54, 64, 70
 Strzępka Monika 9, 43, 70, 77–94, 96–104,
 127, 142, 146, 148–150, 153, 156, 157
 Stuhr Maciej 112, 165, 174, 176
 Styczeń Konrad 213
 Suświłło Jan 81, 85, 88, 91, 94, 100, 101, 104
 Swinarski Konrad 122, 145, 153, 252
 Szczawińska Weronika 138
 Szczepkowska Joanna 198, 199, 203, 204,
 207–109
 Szczęśniak Małgorzata 164, 171, 175, 178,
 182, 185
 Szczęszczaj Adam 43, 132, 158
 Szekspir William 16, 179, 217–219, 235,
 249–251
 Szela Jakub 86–88, 99, 142
 Szeremeta Andrzej 15, 188, 207
 Szostak Aldona 86
 Szymański Paweł 191, 210
 Szymkiewicz Jacek (pseud. „Budyń”) 67, 76
- Ś
- Ścisłowicz Marta 142, 157
 Ślesiański Arek 74
 Śniadecka-Skrzypek Magdalena 94, 101, 245
 Śnieżyńska Agnieszka 187
- Śpiewak Tomasz 47
 Świetlicki Marcin 172, 174
 Świgoń Lech 27
- T
- Targoń Joanna 18
 Tarnawski Wit 248
 Tasnádi István 220, 222
 Toboła Maria 127
 Tołwiński Paweł 222
 Tomaszewski Cezary 104, 146, 228
 Tomaszewski Paweł 86, 97
 Tomczyk Piotr 219
 Towiański Andrzej 144, 145
 Trier Lars von 119
 Tumidałska Sabina 79
 Tynda Marek 136
 Tyndyk Tomasz 34, 165, 173
 Tyrol Marcin 209
- U
- Ujma Magdalena 24
 Urbacki Rafał 85, 88, 94, 101
- W
- Wagner Ryszard 184
 Wajda Andrzej 77, 78, 81, 144, 149, 229
 Wakar Jacek 13
 Wałas Teresa 139
 Warhol Andy 192, 193, 195, 196, 201
 Warlikowski Krzysztof 9, 10, 18, 19, 43, 82,
 113, 147–153, 155–159, 163, 165–185,
 221
 Warnke Katarzyna 34, 109, 118, 194
 Wasilewska Justyna 112, 120, 123, 125–127,
 150, 151, 153, 253
 Wasilkowska Aleksandra 112, 113, 133
 Wedekind Frank 26, 28, 32
 Weil Simone 199, 207–201
 Weiss Peter 223, 225
 Wilde Oscar 33–35, 39
 Winehouse Amy 89
 Wirth Andrzej 225
 Witkiewicz Stanisław Ignacy (Witkacy) 39–
 41, 249
 Włodarska Anna 235
 Wojtysko Łukasz 38, 41
 Wolańczyk Adam 115, 153
 Woodward Bob 89
 Wójcik Irena 156
 Wróblewski Szymon 33, 35

- Wygoda Tomasz 50, 51, 63, 64, 107, 110,
194, 219
Wyka Kazimierz 70
Wyrypajew Iwan 62
Wyspiański Stanisław 56, 57, 61, 63, 122, 145
- Z
- Zachodny Jacek 85
Zadara Michał 9, 16, 17, 24, 49–76, 117,
154–157
Zalewska Jolanta 82
Zaradny Anna 124, 130
- Zarzecki Krzysztof 14, 24, 28, 36, 38, 105,
114–116, 123, 125, 137, 144, 151, 157
Zawada Marcin 210
Zawadzki Krzysztof 36, 66, 123
Ziemiański Wojciech 231, 250
Ziemilski Wojtek 70
Zięba Marta 43, 46, 158, 212
Zubel Agata 225, 227, 228
- Ż
- Żak Mirosława 79
Żmijewski Artur 96, 145

Nota bibliograficzna

Poza dwoma wyjątkami, wszystkie zamieszczone w książce teksty miały swoje pierwodruki. Teksty *Dzicy*, *Podmiot ucieleśniony*, *Żenujące performanse przegranych* stanowiły w pierwodruku człony jednego tekstu; tekst *Bohaterowie z przeszłością*, *bohaterowie bez przeszłości* rozszerzyłem o fragment innego tekstu; tekst *Żenada, śmieszność i inne żywioły* drukuję we fragmencie poszerzonym w stosunku do pierwodruku, a tekst *Kim jesteś?* stanowi połączenie dwóch drukowanych osobno tekstów. Poza tymi wyjątkami wszystkie teksty przedrukowuję w tomie zgodnie z pierwodrukami, jedynie z kosmetyczną korektą, przywracając we wskazanych przypadkach oryginalne tytuły.

Artysta czuje, „Tygodnik Powszechny” nr 41, 10 października 2010

Bardziej krasnal niż kat, „Tygodnik Powszechny” nr 14, 6 kwietnia 2008

Brak powietrza, „Tygodnik Powszechny” nr 51, 17 grudnia 2006

Bitwa o teraźniejszość, „Tygodnik Powszechny” nr 26, 30 czerwca 2013

Bohaterowie z przeszłością, *bohaterowie bez przeszłości*, *20-lecie. Teatr polski po 1989*, red. Dorota Jarząbek, Marcin Kościelniak, Grzegorz Niziołek, Korporacja Ha!art, Kraków 2010 (jako *Bohaterowie z przeszłością*, *bohaterowie bez przeszłości. Szkic o końcach teatru politycznego*), uzupełniony o fragment tekstu *Czy rzeczywistość jest złym miejscem? Teatr polski ostatniej dekady a postawa krytyczna*, „Didaskalia” 103–104/2011

Czego nie robimy?, „Tygodnik Powszechny” nr 51, 18 grudnia 2011

„Czekamy, czekamy”, „Tygodnik Powszechny” nr 4, 24 stycznia 2010

Czy to komedia? Czy to tragedia?, „Tygodnik Powszechny” nr 41, 8 października 2006 (jako *Komedia? Tragedia?*)

Dzicy, „Didaskalia” 115–116/2013 (fragment tekstu *Żenujące performanse przegranych. Przeciw-historie teatru zaangażowanego*, „Didaskalia” 115–116/2013)

„Fedra” doświadczalna, „Tygodnik Powszechny” nr 17, 23 kwietnia 2006

Genetyka i polityka, „Tygodnik Powszechny” nr 6, 10 lutego 2013

Granice człowieka, „Tygodnik Powszechny” nr 47, 18 listopada 2012 (jako *Zdejmij spodnie!*)

Groza paraboli, „Tygodnik Powszechny” nr 25, 20 czerwca 2010

Performatywne „Biesy”, „Tygodnik Powszechny” nr 26, 27 czerwca 2010

- Kim jesteś?* (złożony z fragmentów tekstów: *Pokolenie wieszaka*, „Tygodnik Powszechny” nr 8, 22 lutego 2009 oraz *Żenada, śmieszność i inne żywioły*, „Tygodnik Powszechny” nr 52–53, 23–30 grudnia 2012)
- Klata i cham*, „Tygodnik Powszechny” nr 39, 23 września 2012
- Klata: reaktywacja*, „Tygodnik Powszechny” nr 3, 16 stycznia 2011 (jako *Przeciw-historia*)
- Mała apokalipsa*, „Tygodnik Powszechny” nr 50, 11 grudnia 2011
- Mała i wielka narracja* (pierwodruk)
- Martwa natura z człowiekiem*, „Tygodnik Powszechny” nr 45, 8 listopada 2009
- Młodzi niezdolni. Poszerzenie pola kompromitacji*, „Didaskalia” 118/2013
- Najbardziej bezczelny duet w polskim teatrze*, „Tygodnik Powszechny” nr 29, 18 lipca 2010
- Najślabsze ogniwo*, „Tygodnik Powszechny” nr 27, 6 lipca 2008
- Nie-ludzkie*, „Tygodnik Powszechny” nr 17, 24 kwietnia 2011 (jako *Tajemnice ciała*)
- (Nie)przyjemność teatru*, „Tygodnik Powszechny” nr 21, 1 kwietnia 2014 (jako: „*Zbójcy*”: poważne przyjemności)
- Nieudana rewolucja*, „Tygodnik Powszechny” nr 25, 21 czerwca 2009
- Niewinny czarodziej*, „Tygodnik Powszechny” nr 8, 23 lutego 2014
- Obszary negocjacji*, „Didaskalia” 96/2010
- Quasi-opera o zabijaniu*, „Tygodnik Powszechny” nr 21, 24 maja 2009 (jako *Po jasnej stronie*)
- Piękne formy okrucieństwa*, „Didaskalia” 82/2007
- Plaszcz szyty na miarę*, „Tygodnik Powszechny” nr 12, 23 marca 2014
- Początkowy terrorysta*, „Tygodnik Powszechny” nr 41, 9 października 2011
- Polska rasa*, „Tygodnik Powszechny” nr 13, 31 marca 2013
- Podmiot ucieleśniony*, „Didaskalia” 115–116/2013 (fragment tekstu *Żenujące performanse przegranych. Przeciw-historie teatru zaangażowanego*, „Didaskalia” 115–116/2013)
- Raczej grey niż wild*, „Tygodnik Powszechny” nr 11, 15 marca 2009
- Rewolucja i depresja*, „Tygodnik Powszechny” nr 2, 13 stycznia 2013
- Sieroty Freuda*, „Tygodnik Powszechny” nr 12, 18 marca 2012
- Spektakl odwołany*, „Tygodnik Powszechny” nr 1, 5 stycznia 2014 (jako „*Kronos*” *poległ we Wrocławiu*)
- Spektakl przerywany*, „Tygodnik Powszechny” nr 12, 22 marca 2009
- Strzępy*, „Didaskalia” 71/2006 (jako tekst bez tytułu w dziale „Po premierze”)
- Ślepa uliczka*, „Tygodnik Powszechny” nr 22, 1 czerwca 2008
- Śmieszna wspólnota*, „Tygodnik Powszechny” nr 38, 18 września 2011
- Teatr dziwek, kurew i alfonsów?*, „Tygodnik Powszechny” nr 23, 9 czerwca 2013 (jako *Seks i polityka*)
- Teatr śmierci Krystiana Lupy*, „Didaskalia” 84/2008
- Teatrzyk okrucieństwa*, „Tygodnik Powszechny” nr 17, 22 kwietnia 2012
- Teledysk mundi*, „Tygodnik Powszechny” nr 42, 19 października 2008
- Tęsknię za Janem Klatą*, „Tygodnik Powszechny” nr 41, 13 października 2013
- „Trylogia” w narodowym przytułku*, „Tygodnik Powszechny” nr 9, 1 marca 2009 (jako *„Trylogia” w muzeum*)
- Widz zgwałcony i widz wyemancypowany* (pierwodruk)
- Witkacy prywatnie*, „Tygodnik Powszechny” nr 39, 26 września 2010
- Wszyscy jesteśmy Chrystusami*, „Didaskalia” 77/2007

Wszyscy jesteście pedałami, „Tygodnik Powszechny” nr 11, 13 marca 2011 (jako *Tęczowa trybuna*)

Zamiast arcydzieł, Svět a Divadlo, 6/2008, przedruk w: „Notatnik Teatralny” 49–51/2008

Ženada, śmieszność i inne żywioły, „Tygodnik Powszechny” nr 52–53, 23–30 grudnia 2012

Ženujące performanse przegranych (fragment tekstu *Ženujące performanse przegranych. Przeciw-historie teatru zaangażowanego*, „Didaskalia” 115–116/2013)

Źle urodzeni, „Tygodnik Powszechny” nr 42, 20 października 2013

REDAKTOR

Lucyna Sadko

KOREKTOR

Patrycjusz Pilawski

SKŁAD I ŁAMANIE

Hanna Wiechecka

Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Redakcja: ul. Michałowskiego 9/2, 31-126 Kraków
tel. 12-663-23-80, tel./fax 12-663-23-83